

Scenario's voor de implementatie van een Elektronische Leeromgeving (ELO)

De meeste scholen in het voortgezet onderwijs hebben in de afgelopen paar jaar een elektronische leeromgeving (ELO) geïmplementeerd. Meestal wordt er begonnen met een "pilot" en hoewel er altijd een aantal docenten enthousiast aan de slag gaat met de mogelijkheden, is een groter aantal docenten nog steeds niet overtuigd van de meerwaarde van een ELO in het onderwijs.

Een elektronische leeromgeving is ICT gereedschap dat gebruikt kan worden om een aantal onderwijsprocessen te ondersteunen. Hierbij kun je denken aan zaken als leren, organiseren, communiceren, samenwerken, informeren, toetsen, volgen en administreren. De ELO is vooral sterk in het organiseren van het leerproces zodat leerlingen zelfstandig aan de slag kunnen gaan en daarbij begeleid kunnen worden door de docent.

Door eerst de bredere visie en ambities van de school onder de loep te nemen, kun je bij de implementatie van een ELO betere keuzes maken en de verwachtingen over de inzet beter aan laten sluiten bij de daadwerkelijke opbrengsten.

Vier onderwijs scenario's

In 2003 hebben Diephuis en van Kasteren vier scenario's voor het herontwerp van de basisvorming geformuleerd. Deze scenario's worden tegenwoordig ook voor de bovenbouw gebruikt als leidraad voor onderwijsvernieuwing. Ook het bekende boekje "Samen aan de Slag" spreekt qua didactiek over vier verschillende werkwijzen. Kort samengevat:

Scholen zijn altijd volop in verandering. Een school staat meestal met een been in het ene scenario en met het andere been in een ander scenario. Bij elk scenario past een bepaalde inzet van een ELO.

ELO in Scenario 1

In scenario 1 zien docenten en leerlingen elkaar dagelijks. De organisatie van het leerproces vindt plaats in het klaslokaal en daar vindt ook de meeste communicatie plaats. Een ELO zal in dit scenario geen centrale plaats krijgen, maar kan wel gebruikt worden als:

- Werkvorm (met zijn allen naar een computerlokaal)
- Toetsinstrument en inleveren van opdrachten
- Hulpmiddel voor snelle/langzame studenten bij het werk buiten de les
- Opslagplaats voor digitaal materiaal (simpele website voor een docent)
- Communicatiemiddel naar externen (ouders, jeugdzorg)

Veel van deze functionaliteit kan ook met andere software worden gerealiseerd. Alleen als er perspectief is op een overstap naar een scenario waarbinnen de leerlingen zelfstandiger aan de slag gaan, kun je er zeker van zijn dat een ELO in dit scenario de investering waard is.

Het advies voor het implementeren van een ELO in dit scenario is dan ook: géén grote investeringen in een ELO, tenzij...

	Motto	Proces	Metafoor docententeam	Didactiek
Scenario 1	samenhang via afstemming	marges in het rooster	de wielerploeg	zelf werken
Scenario 2	samenhang via projecten	twee roosterzones: een vakdeel en een projectdeel	team bergbeklimmers	zelfstandig werken
Scenario 3	samenhang via integratie	decentralisatie van het rooster	het voetbalteam	zelfstandig leren
Scenario 4	samenhang via competenties van leerlingen	geen rooster vooraf, systeem voor flexibele planning	begeleiders in een fitness voor flexibele planning	zelfverantwoordelijk leren

ELO in scenario 2

In dit scenario is er op bepaalde plekken in het rooster ruimte voor het doen van projecten. Tijdens die projecten worden vaak de bestaande structuren doorbroken en gaan leerlingen in nieuwe samenstelling, soms zelfs met andere docenten, aan de slag. De ELO kan in die situatie extra houvast bieden en een aantal zaken in het leerproces stroomlijnen. Leerlingen kunnen alle informatie over het project vinden in de ELO en gebruiken de ELO ook voor verslaglegging en reflectie. Docenten kunnen met elkaar afspreken wie welke groep aanstuurt en hebben de ELO als hulpmiddel om overzicht te houden over wat er allemaal gebeurt tijdens de projecten. Omdat men tijdens de projecten met de ELO te maken krijgt is men daarna ook sneller geneigd om de ELO in te zetten in het klaslokaal.

Advies over een ELO in dit scenario: de ELO is gewenst, zoek naar "quick-wins".

ELO in scenario 3

In dit scenario gaan leerlingen echt zelfstandig aan de slag en worden ze vaker "los gelaten" door de docent. Leerlingen zullen in dit scenario ook vaker samenwerken en ze zullen vaker in wisselende groepssamenstelling met anderen samenwerken. Dit stelt nieuwe eisen aan het leerlandschap: leerlingen moeten de nodige informatie voor het leren kunnen vinden zonder hulp van een docent. Omdat in dit scenario niet alleen belangrijk is te kijken naar wat leerlingen leren maar het minstens even belangrijk is te kijken naar hoe ze dat doen, moet de ELO vastleggen wat de leerling gedaan heeft, wat de leerling nog moet doen en de manier waarop de leerling de zaken heeft aangepakt. Deze gegevens leggen docent en leerling voornamelijk vast in een leerdoos. De ELO biedt daarvoor een projectruimte waarbinnen zelfstandig opererende groepen kunnen samenwerken.

Advies over een ELO in dit scenario: de ELO is breed nodig.

ELO in scenario 4

Er zijn nog maar weinig scholen waar dit scenario gerealiseerd is. Leerlingen stellen hier binnen bepaalde kaders hun eigen leerdoelen vast. Een geïntegreerde ELO is daarbij een vereiste. Hoe krijgen leerlingen anders op het juiste moment de beschikking over de juiste materialen? De ELO biedt deze materialen aan en doet dit geclusterd rondom competenties. De ELO moet daarbij in staat zijn om op gezette tijden een assessment bij de leerling af te nemen en op basis van het assessment bepaalde leerinhouden te presenteren. Omdat de leerling zelf richting geeft aan het eigen leerproces verschuift het vastleggen van het leren van een leerdoos naar een digitaal portfolio. Dit portfolio moet nauw integreren met de ELO zodat het duidelijk is waar de sterke en zwakke kanten van de leerling liggen in

het perspectief van het aangeboden curriculum en de met de leerling gemaakte afspraken.

Advies over een ELO in dit scenario: de ELO is al geïmplementeerd en is geordend in competentie clusters, een digitaal portfolio wordt geïmplementeerd.

Proposities

Een succesvolle ELO implementatie is natuurlijk niet alleen afhankelijk van de mate waarin deze past bij een onderwijsscenario. Er moet ook gekeken worden naar:

- de fasering: van pioniersfase naar schoolbrede consolidatie, tot volledige integratie;
- naar onderwijskundig en inspirerend leiderschap en
- naar de randvoorwaarden: computer-dichtheid, software landschap, personele inzet en scholing.

Als al deze zaken goed worden meegenomen in het beleid, dan is een succesvolle inzet van de ELO gegarandeerd.

Informatie: Leen van Kaam (lka@stoas.nl) en Hans de Zwart (hzw@stoas.nl), consultants bij Stoas Learning te Wageningen, tel. (0317) 472 711.

Dit artikel is uitgebracht onder een *Creative Commons Naamsvermelding-Gelijk delen 3.0 Nederland* licentie.

Stichting Limburgs Voortgezet Onderwijs (LVO)

De Stichting Limburgs Voortgezet Onderwijs (20 scholen, 3.500 medewerkers en 32.000 leerlingen) heeft halverwege 2006 unaniem gekozen voor één ELO. Inmiddels is de ELO voor alle scholen van de stichting beschikbaar en wordt er centraal ICT beleid gemaakt om de ELO op alle scholen een succes te laten zijn. Op basis van een uitgebreide beschrijving van de vier scenario's en de manier waarop een elektronische leeromgeving daarin gebruikt kan worden, formuleert elke school voor welk scenario ze wil gaan. De keuze tussen de verschillende scenario's bepaalt hoe de desbetreffende school de implementatie van de ELO de komende paar jaar gaat aanpakken. De keuze voor een bepaald scenario impliceert tegelijkertijd een bepaalde mate van commitment bij directie en docenten met betrekking tot het uitvoeren van pilotprojecten, het aanschaffen van hardware (relevant voor de leerling-computer ratio) en het plannen van scholing.